

Oficialioji ir demotinė mokyklos kultūra: įtampos laukų analizė (2014 – 2015)

Tyrėjų grupė: L. Duoblienė (vad.), I. Stonkuvienė, Š. Nagrockaitė, S. Kairė

Tyrimą finansavo Lietuvos mokslo taryba (sutarties Nr. MIP-074/2014).

Projekte tirta bendrojo ugdymo mokyklų kultūra(-os), skirtingų kultūrinių grupių sankirtos bei sąsajos, orientuojantis į šiuolaikinio pasaulio socialinius - kultūrinius iššūkius bei pasikeitusius mokyklos dalyvių galių santykius.

Lietuvoje vyraujantis vadybinis požiūris į mokyklos kultūrą ne visuomet leidžia tolygiai analizuoti ir kontekstualiai vertinti skirtingus mokyklos kultūros lygmenis ir aspektus. Lietuvos mokslininkams susitelkiant į teoretikų vadinamąjį pagrindinį lygmenį - organizacijos vertybių, normų, įsitikinimų ir jo tyrimus, nuošalyje lieka kiti mokyklos kultūros aspektai - **erdvė, laikas, simboliai, ritualai, artefaktai, diskursas**, kurie teoretikų priskiriami paviršiniam kultūros lygmeniui. Prie šių aspektų priartėti leidžia antropologinė tyrimo prieiga, o kritiškai įvertinti poststruktūralistų ir kritinės pedagogikos atstovų įžvalgos. Empiriniam tyrimui pasirinkta poststruktūralistinė su etnografiniu jautrumu metodologija. Tyrimas atliktas 6 Lietuvos mokyklose. Siekiant atskleisti dominuojančią ir demotinę (iš apačios kylančią) mokyklos kultūrą(-as), rasti jų susidūrimo/susijungimo atvejus ir išsamiau išnagrinėti atskirus jų aspektus, **taikyti įvairūs tyrimo metodai**: interviu (42), pokalbiai, judėjimo trajektorijų fiksavimas, stebėjimas, artefaktų ir erdvių fiksavimas, dokumentų ir mokyklos internetinių svetainių analizė.

Sąsajoje su empiriniu tyrimu atlikta dokumentų analizė atskleidė, kad egzistuoja skirtumas tarp deklaruojamų tiesų, preskripcijų ir realiai mokykloje egzistuojančio kasdienio gyvenimo. Nustatyta, kad egzistuoja paslėptos mokyklos "kultūros", kurios yra pozityvios, bet kitokios, nei deklaruojamos dokumentuose. Aptiktos kelios skirtingos kultūros vienoje mokykloje kelia abejonę dėl oficialiuose dokumentuose ir Lietuvos mokslinėje literatūroje minimos vienos bendros mokyklos kultūros. Todėl kvestionuotina mokyklos kultūros vertinimo, kuris planingai atliekamas ŠMM užsakymu, prasmė. Standartinis mokyklos kultūros kokybės, o ne unikalumo vertinimas, galiausiai provokuoja mokyklų imitacinius žaidimus.

Empirinis tyrimas atskleidė, kad mokytojai, administratoriai ir mokiniai turi skirtingas komforto zonas ir nėra bendros mokytojų ir mokinių erdvės nepamokiniu laiku, o autentiškai atsirandanti bendra erdvė - atsitiktinė arba keliasi į virtualią, veikiančią kitais, mažiau pasiduodančiais kontrolei, principais. Virtualioje erdvėje susitinka mokiniai ir jauni mokytojai, o vyresni - tik būtiniais, pagal reglamentą privalomais atvejais. Mokytojų kambarys, praradęs savo funkciją ir nenaudojamas, liudija mokytojų bendruomenės "išsibarstymą", paieškas naujų komunikacijos formų. Mokiniai ir mokytojai/administratoriai skirtingai suvokia mokyklinį laiką, jo efektyvų panaudojimą. Mokytojai savo dienotvarkę ankstina, o mokiniai – vėlina. Dienotvarkė strateguojama mokytojų naudai. Visiems vienodai priimtinas – ramus, nedisciplinarinis, popamokinis laikas.

Nepasitvirtino prielaida, kad ritualai mokyklose nyksta, jie tiesiog tampa įvairesni. Ritualu dažniausiai laikoma ne tai, kas „primesta iš viršaus“, o tai, kas jungia mokyklos bendruomenę, klasę arba nedidelę draugų grupelę, sykiu leidžia išreikšti alternatyvų požiūrį ir kurti naujas praktikas.

Dauguma simbolių vartojami spontaniškai ir nesusimąstant. Simboliai dažniau atlieka į išorę nukreiptas (atpažinimo, reprezentacines) funkcijas, nei yra savivokos dalimi. Tuo tarpu valstybinė simbolika daugumoje mokyklų užgožta modernių artefaktų. Išryškėjo neaiški mokyklos artefaktų paskirtis: mokytojai ir administratoriai jais puikavosi, mokiniai – ieškojo savo indėlio, raiškos.

Aptiktas dvejopas diskursas ir mažai pastangų jį suartinti. Mokytojai abejingi mokinių alternatyviam diskursui, nesistengia jo pažinti, o mokiniai savo ruožtu dažnu atveju neįsileidžia norinčių su jais bendrauti mokytojų į savo virtualią erdvę. Komunikacijos persikėlimas į virtualią erdvę akivaizdžiai keičia galių santykį mokinių naudai.